

Znanstveni skup prigodom 500. obljetnice osnutka Franjevačke provincije Bosne Hrvatske, Trsat, 11. rujna 2014.

Dana 11. rujna 2014. godine na Trsatu je održan znanstveni skup povodom 500. obljetnice osnutka Franjevačke provincije Bosne Hrvatske. Sama provincija nastala je 1514. godine dijeljenjem Vikarije Bosne na Bosnu Hrvatsku i Bosnu Srebrenu. Obje ove vikarije 1517. godine, dijeljenjem Franjevačkog reda, postale su zasebne provincije. Razlog nastanka tih provincija bila se osmanska osvajanja u jugoistočnoj Europi koja su bila glavni povod dijeljenja Bosanske vikarije. Radi lakšeg upravljanja i uslijed promijenjenih političko-društvenih okolnosti nastalih nadiranjem Osmanlija samostani koji su se našli u sastavu Osmanskog Carstva organizirani su u Bosnu Srebrenu, dok su oni na slobodnom kršćanskom teritoriju organizirani u zasebnu pokrajinu Bosnu Hrvatsku. Tijekom 17. i 18. stoljeća uslijed osmanskih prodora nestali su mnogi samostani, osim Senja i Trsata, te se novi samostani Bosne Hrvatske osnivaju zapadnije, uglavnom na području Hrvatskog zagorja i u slovenskim krajevima. Poradi tih okolnosti provincija će više puta mijenjati naziv da bi se konačno ustalio naziv Hrvatsko-kranjska provincija sv. Križa, pod kojim će egzistirati do 1900. godine. S obzirom na činjenicu da su se u njezinu sastavu nalazili slovenski i hrvatski samostani povijest te provincije zajednička je i Hrvatima i Slovencima, stoga je 12. i 13. rujna iste godine u Ljubljani održan međunarodni simpozij posvećen istoj temi, ali sa sveobuhvatnijim pristupom sagledavajući povijest provincije u svim njezinim društveno-povijesnim i kulturnim mijenama.

Simpozij na Trsatu, koji je izabran kao prvotno sjedište Franjevačke provincije Bosne Hrvatske, bio je interdisciplinarnog karaktera. Skup je pozdravio organizator i inicijator fra Emanuel Hoško, a nakon njega prigodnu riječ održao je provincijal Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda fra Ilija Vrdoljak. Upravo je fra Ilija u svom pozdravnom govoru naglasio povijesnu važnost Trsata za provinciju Bosnu Hrvatsku i njegovo središnje mjesto u vrijeme njezina osnivanja. Nakon toga prikazan je kratkometražni film o povijesti provincije, od njezinog osnutka do 1900. godine, s time da je prikazan i razvoj Slovenske franjevačke provincije sv. Križa nakon što su hrvatski samostani ušli u sastav Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda.

Povijesni okvir za razumijevanje nastanka Bosne Hrvatske dao je u svom referatu »Društvene i crkvene prilike u Hrvatskom primorju i zaleđu u vrijeme nastanka Vikarije Bosne Hrvatske« Marko Medved. Govoreći o društvenim, političkim, crkvenim i kulturnim prilika u Hrvatskom primorju na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće, Medved je istaknuo ulogu knezova Frankapana u povijesti Hrvatskoga primorja s posebnim osvrtom na njihovu nezamjenjivu ulogu u razvoju crkvenih institucija i redovništva na spomenutom prostoru. Poseban naglasak stavio je na značenje Krbavske bitke za taj kraj, ali i na poraz

na Mohačkom polju 1526. godine, kao početke protuosmanskih ratova u Hrvatskoj koji su se odrazili i na samu crkvenu organizaciju, a osobito na franjevce Bosne Hrvatske. Nastankom Bosne Hrvatske u svome izlaganju bavio se fra Emanuel Hoško. Izlagač je dao širok i precizan uvid u prilike koje su prethodile osnivanju Bosne Hrvatske, osobito se osvrćući na nastanak opservantskog pokreta i specifičnost bosanske opservancije koja je nastala u posebnim društveno-vjerskim i kulturološkim prilikama. Upravo je ta posebnost dovela do širenja bosanske opservancije i na prostore izvan povijesne Bosne, u prvom redu u Hrvatsko Kraljevstvo. Osmanlijska osvajanja dovela su, kako je to već navedeno u uvodu ovog rada, do dijeljenja Bosanske vikarije 1514. godine i nastanka Bosne Hrvatske sa sjedištem na Trsatu, koje je kasnije prebačeno u Cetingrad a zatim u Ljubljanu. Cilj je bio da Vikarija postoji dokle god postoji osmanska opasnost. I u ovom predavanju su spomenuti problemi s kojima su se Crkva i franjevački red na području Habsburške Monarhije susreli u vrijeme jozefinizma. Hoško je vrlo pregledno dao dobar uvid u kontinuirani razvoj provincije Bosne Hrvatske, odnosno kasnije Hrvatsko-kranjske provincije sv. Križa.

Usljedilo je predavanje Zorislava Horvata koji se osvrnuo na arheološke ostatke franjevačkih samostana u Lici i Krbavi te su spomenuti i opisani neki od najvažnijih poput trsatskog i slunjskog samostana, samostana sv. Ivana ispod Metka, sv. Ivana na Gori (Velebit) te brinjskog i cetinjskog samostana. Bitna odrednica svih tih samostana jest da su bili prepuni grbova lokalnog stanovništva što je, po riječima predavača, pokazatelj velike povezanost stanovništva s franjevcima. Na tom tragu govorio je i Marijan Bradanović. On se osvrnuo na franjevačku graditeljsku aktivnosti u Hrvatskom primorju i zaleđu tijekom 15. i 16. stoljeća. Predavanje o relikvijaru Barbare Frankopan održala je Arijana Koprčina. Ona je nazočne ukratko upoznala sa životom despotice Barbare i iznijela brojne pretpostavke o mjestu i vremenu nastanka toga relikvijara. Ikonografiju relikvijara usporedila je sa ikonografijom Jesejeva stabla, ističući da su u njemu velikom većinom relikvije istočnih svetaca uz koje se smjestila sveta Klara što vjerojatno govori o utjecaju franjevac na izradu relikvijara.

Ksenija Škarić u svome se referatu osvrnula na kasnogotički kip Gospe Slunjske koji se čuva u trsatskom svetištu, dok je Ines Srdoč Konestra održala predavanje o *Lekcionaru Bernardina Splicićanina*, kojega se jedan primjerak čuva u biblioteci trsatskog samostana. Slovenski povjesničar Jože Škofljanec izložio je referat o širenju samostana Bosne Hrvatske na područje Hrvatskog zagorja i u Sloveniju. Posljednja dva predavanja posvećena su molitveniku *Raj duše* Katarine Frankapan, koji se također čuva u knjižnici trsatskoga samostana i predstavlja jedinstveni primjer ženske pobožnosti u 17. stoljeću. Nela s. Veronika Gašpar progovorila je o razvoju časoslova s osvrtom na *Raj duše*, ističući kako je on posljednje nabožno djelo hrvatske srednjovjekovne tradicije, a prvo djelo hrvatske barokne tradicije. Na kraju je Veronika Reljac izložila marijansko obilježje ranoga baroka koje je zastupljeno u molitveniku. Nakon znanstvenog skupa u Kapeli zavjetnih darova trsatskog svetišta predstavljena je knjiga u kojoj su sadržana dva kapitalna djela hrvatske historiografije s početka 17. stoljeća, a čiji je autor franjevac Franjo Glavinić. Radi se o novom izdanju hrvatskog prijevoda njegova djela *Historia Tersattana* i prvom izdanju u hrvatskom prijevodu djela *Origine della Provincia Bosna Croatia*. Ta dva djela važna su za hrvatsku historiografiju i po vremenu svoga nastanka i po podatcima koje donose.

Daniel Patafta